

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

WWW.JUNIUS.RS

„Школски Лист“ излази један пут у месецу. Предплата је на целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 4. и 5. У Сомбору, за Април и Мај 1896. Год. XXVIII.

ОБРАЗОВАЊЕ КАРАКТЕРА.

Из *Рајнове* енциклопедије*) саопштио Ал. Марић.

„Es bildet ein Talent sich in der Stille,
Sich ein Charakter in dem Strom der Welt.“

Ако је истина што песник овде тврди, онда би то значило, да школа може образовати таленат али не карактер, пошто она образује младеж у миру и тишини, далеко од сваке светске вреве. И доиста, многи мисле да школа не треба да васпитава већ само да наставља; васпитање је ствар породице. Но, одвајање је ово неприродно и без икакве основе. Породица и васпитна школа раде заједнички на истоме смеру.

Прво, што би се могло приметити на песникове речи, то је, да се са образовањем карактера не може чекати док дете не одрасте и ступи у струју живота, и ако је ван сваке сумње да се карактер тек у тој струји може показати, утврдити и развијати се све до вишег и вишег ступња. На против, он се јавља много раније, и то је баш добро. Јер, кад би се одrekli образовања карактера и оставили да се он сам развије у светској вреви, дошли бисмо брзо до горког искуства: да светска врева пре води некарактерности, да је у њој човек пре склон на измирење и компромис са постојећим етосом, моралним схватањем стварности, него на консеквентно испуњавање захтева, које му стављају моралне максиме. У струји обичнога живота претежније су максиме мудрости него ли максиме морала; и ко ступи у живот без претходно образоване јаке воље пре ће подлећи него што и покуша да савлада дух времена. У животу се може образовати карактер тек онда, ако му се клица раније довољно развила.

Школа и породица треба сложено да негују ту клицу, почетке карактера. И породица и школа васпитавају младеж, то је

*) Овај чланак, као и чланак који говори о карактеру написао је сам проф. Рајн. — Прев.

Ко би хтео поделу њихових задатака, тако, да школа само наставља а породица само васпитава, хтео би нешто неприродно, нешто што се не може оправдати. Јер васпитање и настава чине једну неподељену целину и раде на истом смеру, онако исто, као што се у нашем психичком животу не може оделити једно од другог осећање и воља, а да се не раскине унутрашња веза у нашим психичким појавима. Кад породица, помоћу живог духа који влада у њој, и помоћу строгих навика, може да утиче на младалачки дух *у стварном оихођењу* с њим, то ће исто тако и школа моћи чинити доводећи васпитаника у саобраћај и друштво са одличним људма и народима из давне прошлости. Само што мора бити сагласности између оног стварног и овог *идеалног оихођења*, и што се оно прво несме тако много удаљавати од представа, осећања и тежњи, које је настава кадра да засади у срца својих ученика.

Васпитни задатак школе требало би још више ценити кад се узме у обзир факат да се у садашњем времену тако често чују тужбе: како нема чврстих карактера и изразитих, типских личности. Тужбе су те доиста оправдане и могу се свести на моралну малаксалост у породици, која долази од претеране трке за удобностима и уживањем, и отуда, што се у школи — због журбе за квалификацијама — све полаже на *значаје*, услед чега *морална воља* и рад остају са свим у присенку. Борба за опстанак и хајка за положајима, која влада данас, није ни мало погодна за образовање унутрашњости, за које се хоће не само бурне вреве живота, већ и извесне тишине, као што и *Гете* вели (Херман и Доротеја) „карактер сазрева боље у тишини него у бури живота.“ Свакојако важи ово: код искључиве тежње за осигурањем извесног успеха у спољашњем свету сасвим је природно да се занемарује образовање унутрашњости.

На реду је да се запитамо сад: шта може васпитна школа учинити за образовање карактера? Виша школа је до сад била у главноме расадница интелигенције и научног интересовања. Па тама, нек чува она и на даље то преимућство, али нека га чува као семе за једну вишу жетву, за образовање карактера. Докле год човечанство буде држало да је етичка вредност безусловно претежнија од свију других животних блага, све дотле мора и школско васпитање обратити сву своју тежњу не на нагомилавање знања, већ на образовање тоглог осећања и на буђење енергичне моралне воље. Овамо долази пре свега вежбање у раду. Где нема прилике

за рад ту се не може образовати карактер. С тога и вели *В. Хум-болдт*: „Држава не треба ни за што да се брине толико, као за прилике у којима јача енергија рада.“ Но, чини ли то држава? Зар не оставља она животу да он собом донесе прилике за рад, налазећи зар сву своју снагу у знању, што се види из њезиног старања да младежи пружи што више знања, и да је тако припреми за живот. Друкче је енглеско васпитање. Слаба страна тог васпитања је баш у знању, док му се јака страна пак огледа у образовању карактера. У овом се и састоји преимућство енглеског васпитања; јер пробуђено интересовање лако ће моћи доцније да попуни недостатке у знању. Но, како ће наша младеж попунити недостатке у образовању срца и воље, кад се она васпита између четири зида, и кад јој се тако не пружа прилика за интензивно изражавање воље и за енергичан рад. Мудри рада на Борнеу има потпуно право кад рече ономе путнику, да при постављању чиновника не пази толико на стручно знање колико на то да су му чиновници у правоме смислу — људи. Напредовање културе у његовој земљи дивно потврђује његове речи.

Живот пружа прилике за многе и разноврне радње, а рад је најбоља школа за образовање карактера. Но, зар може школско васпитање пружити такве прилике за рад? У приватним заводима (алумнатима) много се може учинити ономе захтеву. Најбоље нам сведочи то енглеско заводско васпитање. Но како стоји ствар онде где је школи дата једина настава, да ли и така школа може пружати прилике за рад? Може, само ако се сав њен рад схвати с гледишта образовања карактера, ако је узмемо као васпитну школу у строгом смислу. У том случају се исто тако пази на организацију школског живота као и на организацију наставног рада. Тако ће школа одговорити уједно и захтеву, основаноме на истини: да је поступан прелаз из ужих једноставних делокруга у шире и разноврсније најбоља школа за образовање карактера.

У последњем деценијуму опажа се и у овом погледу леп напредак. Дечје игре, настава у ручним радовима, школска путовања све се више одомаћују и са ширењем тих установа расте и могућност образовања карактера. У самој Енглеској требало је доста времена док игре не посташе народним обичајем; утакмице у веслању датирају се тек од последњих деценија, а остале игре: цакане лопте (ногом) крикет (врста лоптања, Прев.) и др. тек од почетка овог столећа, што је довољан доказ с нешто енергије могу

У сразмерно кратком времену продрети установе тако, да се оне стално одомаће као обичаји. Где цвате и где се негују марљиво те установе, ту је довољно и прилике за разноврене радње, ту је дакле отворена школа за образовање карактера. Само можемо жалити што се у нашим школама још на многим местима ради против завођења тих усанова.

Овим усановама се придружује с друге стране особита организација наставе, која је после *Хербарта* позната под именом васпитне наставе, и која се све то више распростире. То је настава којој није стало једино до тога да пружи што већи квантум знања, која не ради једнострано на снажењу интелекта, већ узима знање као средство за образовање воље, трудећи се да њиме приуготови душу детињу за највише добро овога света, без којег су сва остала добра гола таштина: племенито осећање и осведочење о вредности мирне савести. Не може се порећи да круг мисли утиче на нашу вољу. Унутрашња веза између круга мисли, између представа и воље тако је уска, да вољу не можемо ни замислити изоловану од представа. Јер, воља је тежња спојена са увиђањем своје остварљивости, а морална је воља така воља, која је осведочена о ваљаности, о оправданости наше тежње. И ова воља, којој је заматак у кругу наших представа и која управља тим кругом чим се донекле утврди, ставља се на супрот чулним тежњама, природном нагону и одводи га на правилан пут. У питању о вредности личности одлучује то, да ли је морална воља њена толико јака да одолева непрестаним искушењима, што долазе од животињске стране човечје природе, заустављајући нагонске тежње и страсти јаком уставом друге какве моралне тежње. Борба између обеју у толико је жешћа у колико су јаче чулне тежње а слабија морална воља. С пуним правом вели дакле *Хербарт*, да се карактер распознаје од индивидуалности по борби тој. Карактер је сталан, док се из дубина индивидуалности издижу непрестано нове тежње — борба је дакле неизбежна.

После свега овога задатак васпитне школе сасвим је јасан: она треба да снажи моралну енергију у младежи, како би је та енергија пратила, као верна савезница, кроз све моралне опасности у животу. Но, може ли школа одговорити том свом задатку? Може, ако — у вези са правилним непосредним васпитањем — марљиво прибира с децом етичке максиме (настава), ако сваком приликом практички примењује сву моралну садржину коју васпитаник донесе

собом у школу, и ако непрестано сузбија штетне црте, погрешне тежње и рђаве склоности, које су можда већ ухватиле корена у души детињој те угрожавају морално васпитање његово.

Нема сумње да школско васпитање мора водити рачуна о цртама, које се у васпитанику у неколико већ утврдиле те владају до некле њиме. Слажу ли се оне са правцем, којег школа заступа, онда се ова може надати успеху; ако се пак те црте противе моралном правцу који влада у школи, онда објективни постојећи правац воље долази у сукоб са погледима који долазе с поља тражећи од субјекта да их и он усвоји. При том сукобу ће се показати неке жалосне појаве. Васпитач ће покушати прво да моралним резонавањем и дирљивим представкама сузбије оне испаде и да прибави снаге моралним императивима. Но, како ли ће се морати разочарати о успеху тих средстава! Како ли ће га заболети кад примети да таки говори са чешћим инсценирањем све више губе од свог утицаја, и да се најзад сливају с васпитаника као киша са опаклија. Такво непосредно утицање на морално образовање, такво на пречац продирање у унутрашње светилиште васпитаниково може само онда користити, ако је цео круг мисли васпитаникових спреман да прими те спољашње опомене. Настава треба да га припреми за то. Према томе је настава моћно средство помоћу ког се навраћају на једну струју објективна и субјективна страна карактера тако, да објективна страна добива праву санкцију од субјективне стране карактера.

Обично се узима да је задатак наставе образовање јасних појмова, пошто једино апстрактан облик знања зајемчава слободно располагање с даним материјалом мисли. Дакле, као што настава образује појмове на интелектуалном пољу, тако треба да образује и на моралном пољу моралне појмове, које можемо назвати максимама. И ако знање моралних максима није исто што и моралност, ипак је потребно образовање таквих максима, моралне увиђавности. Претварање тих максима, увиђавности у моралну вољу пада у део васпитању у ужем смислу, школском животу, опхођењу. Настава треба да сиреми предуслове за лако обављање тог процеса претварања.

Ово је пре свега задатак једног низа предмета, историјских предмета, који директно утичу на образовање осећања и воље. Настави у историјским предметима остављено је да негује морално суђење и образује етичке узор-слике. У колико ти предмети стоје

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS

у директној или индиректној вези, у ближем или даљем односу са главним смером наставе, то су они срч укупног наставног плана, која зајемчава јединство круга мисли, те примитивне основице карактера. У овоме је баш битна разлика између васпитне наставе и наставе у моралу, која је много слична т. зв. катихетичној настави. У колико се обе труде да васпитаника науче морални кодексе. Кад већ знање црквених догми ретко може да развије праву религиозност, то се још мање може постићи права моралност сувопарним моралним изрекама. Обоје, религиозност и моралност, могу само онда утицати, ако су спојене са јаким и топлим осећањем. Апстрактне догматичке и моралне изреке никад неће моћи изазвати такво осећање — па нека је каква вештина демонстрована — пошто се тонови осећања обично јављају само у блиском опхођењу са конкретним личностима и односима. Без топлот осећања пак немогуће је у опште етичко суђење, мањ ако се не задовољимо простим фразама. Предикат етичког суђења је израз извесног осећања а не прост појам као код логичког суђења. Пре суђења је потребно извесно осећање. Ту и наилази настава на тешкоћу при образовању карактера. Неговање знања и интелекта сразмерно је лака ствар. Но, дед образуј трајно осећање, које скрива у себи унутрашњу температуру, под којом ће правилне тежње проклијати лако, као саме од себе. Настава, која полаже све на знање неће никад постићи то. Ово је кадра само она настава, која може да изазове интересовање, и с тога је само таква настава васпитна.

Дакле, два су средства, помоћу којих може школа ударити темељ за образовање карактера: 1. свеж и слободан, не утегнут живот у школи, који пружа разне прилике за рад негујући и ручне радове, а за тим 2. права васпитна настава, којој је средиште у историјском градиву, која је свежа и слободоумна те може увек да заинтересује васпитаника.

Но, ма колико да се тиме може постићи, ипак се не сме све ишчекивати од васпитања. Туђе мисли и знање, вели *Штајн*, могу се до душе употребити, али се туђ карактер не може присвојити. То је чисто ствар појединчева. На крају крајева једино од њега зависи шта ће бити с њиме у моралном погледу, колико ће утврдити вољу своју у правцу ка добром. *Фихте* до душе вели: „Ако хоћеш да постигнеш нешто код човека, није довољно да му говориш само; мораш га начинити и то таквим, да он не може ништа друго хтети већ оно што ти хоћеш.“ Кад би васпитач располагао

толиком силом, онда би разуме се било сигурно образовање карактера; требало би се постарати само за добре васпитаче и на земљи би се уједанпут указало идеално друштво. Но, где смо ми, а где је такве идеално друштво! Оно, Фихте има право, да васпитач мора тежити за тим, како ће душу васпитаникову тако детерминovati, да она мора свагда хтети оно што је добро; но ко је у стању да свлада демонску страну човечје природе па да се и она потчини моралном ауторитету? Не, нема тог васпитача који се у свом утицају неће зауставити код индивидуалних препрека. Па ипак васпитач не треба да се плаши за то. И ако семе неће подједнако уродити плодом, ипак му неће остати сав труд узалудан. Многи ће васпитавици и васпитавице, кад доцније постану људи и жене, одати у тишини захвалност њему и настави његовој, што научише да своју вољу мере на вечном мерилу етичких идеја; њему ће уписати у заслугу што познају себе само онда, кад прихваћају добро а одбацују зло. Само се васпитач не сме повести за каквом лажном етиком те порећи те етичке идеје, јер ће тако слабити и своју моралну енергију, и моралну енергију поверене му младежи.

Јена, 1895.

СЕДНИЦА ВИСОКОСЛАВНОГ ШКОЛСКОГ САВЕТА, држана у Срем. Карловцима 5. и 6. априла 1896.

Председавао је Његова Светост Патријарх *Георгије*; Присутни су били г. г. потпредседник Н. Максимовић, др. Михаило Полит, Стеван Лазић, Теофил Димић и Никола Ђ. Вукићевић резерент; перо су водили: г. г. Лаза Секулић и Милан Меанџић.

Узет је на знање допис министра богочасти и јавне наставе, путем којег јавља, да је за свој орган определио часопис под насловом; „Nivatalos Közlöny“ с тим, да се све у њему саопштене наредбе имају сматрати за подручне органе као достављене. — Кр. уг. министар богочасти и јавне наставе саопштава наредбу, да се сваких 14 дана имају пријављивати политичној власти она деца основних и повторних школа, која су пописана за школу, а у школу не иду. Иста наредба ће се доставити и епархијским школским одборима. — Министар богочасти и јавне наставе путем окружнице саопштава опширан програм по коме би се имао прославити милениум у свима народним школама у Угарској. — На представку Шк. Савета поднесену кр. уг. министарству богочасти и јавне наставе, ради тога, да они приправници сомборске учитељске

школе, који желе изван уже Угарске учитељско звање отправаљати могу добити учитељску диплому и без потписа државног школског надзорника, исти министар одговара: да се њега не тиче постављање учитеља изван уже Угарске, али не може дозволити, да се учитељске дипломе издају оним приправницима немађарских учитељских школа у Угарској, који законском 28. чл. од 1879. године потпуно задоста учинили нису. У осталом изјављује да је таковима дозвољено кад науче добро мађарски, накнадно испит из тога предмета полагати и онда могу диплому добити. — Услед дописа истог министарства, којим је одлуку Школског Савета у погледу репоновања Милана Ћосића учитеља арадског ван крепости ставио и наредио, да се неправилно изабрани Милош Ковинчић за учитеља арадског потврди и настава њему преда, одлучио је Школски Савет против исте одлуке министарске коју министарство на § 25. IV. кр. решкрита од 10. авг. 1868. г. оснива ремонстровати, пошто је исти § ван крепости стављен и пошто не стоји у одлуци министарској наведени онај разлог, као да против Милана Ћосића као привременог учитеља није потребна истрага, јер по § 84. школ. уредбе од 1872. г. лишење од учитељског звања увек је везано за истрагу, па и у случају, ако је тај учитељ привремени. А што се тиче Милоша Ковинчића, исти се за изабраног учитеља потврдити и признати не може већ из тога разлога, што односни списи Школском Савету од епархијског школ. одбора до сад нису ни поднесени на одобрење, те је тим поводом одређена истрага против епарх. школ. одбора темишварског, да се извиди ко је крив што списи до сада нису поднесени.

Узет је на знање допис истог кр. уг. министарства, којим је часопис под насловом „Djejepris Slovakov“ у школама и њиховим књижницама забрањен. — Узето је на знање превишење краљевско одобрење у погледу подељења стипендије за ову 1895/96. шк. годину Петру Томићу приправнику учит. школе сомборске из закладе пок. Ћорђа Раље. — Прочитана је представка епарх. школ. одбора будимског у којој моли, да се из народних фондова годишње 4000 форината определи за потпомагање сиромашних школа у дотичној дијецези. Уједно је на повољно знање узета вест, да су се родољуби г. г. Е. Думча и Ст. В. Поповић обвезали давати знатне годишње прилоге на издржавање тих школа. Но пре него што би могао Школски Савет учинити Саборском Одбору конкретан предлог за потпору тих школа, упућен је епархијски

школски одбор будимски, да поднесе нужне податке о тим школама, као што су упућени и епархијски школски одбори у Темишвару и Вршцу да поднесу податке о подручним школама, којима прети опасност да ће бити покомунале. — На упражњено једно стипендијско место у заклади Балиној, одређено је расписати стечај ради попуњења. — Пошто је епархијски школски референт Ст. В. Поповић умировљен то је одобрено расположење епарх. шк. одбора будимског, по коме су за привремене школске надзорнике постављена дотична два протопрезвитера, као што је одобрено расположење и епар. школ. одбора бачког, да су у истом својству постављена три члана истога одбора. Исти привремени надзорници имаће делити досадањи путни паушал, а награда ће следовати по учињеној инспекцији и поднесеном извештају. — Издати су учитељски декрети: А. Бркићевој учитељици у Товаришеву; Ж. Секулићу учитељу у Черевећу; Д. Јакшићевој учитељици у Арач-Врањеви; К. Маловановићу учитељу средердне школе у Новоме Саду; К. Тешићу учитељу у Ст. Шовах; М. Стојшићу учитељу у Чобанцу; Г. Поповићу учитељу у Јозепову; К. Поповићевој учитељици у Јозепову; Д. Терзином и М. Рацковићу учитељима у Вел. Кикинди; Л. Борђошком учитељу вежбаонице у Гор. Карловцу; Ј. Бајином учитељу у Карловци; Б. Ж. Ђурђевој учитељу и З. Јанковићевој учитељици у Земуну.

У погледу З. Риђичке пак, која је епархијским школским одбором темишварским именована, пошто општина мокринска није хтела ни по расписаним стечају да бира учитељицу, одлучено је, исту учитељицу за привремену сматрати, а темишварски епархијски школски одбор упутити, да настоји око расписа новог стечаја и да се то место што скорије попуни. — Дисциплинарни одбор поднео је свој извештај о дисциплинарној ствари Ђорђа Глибоњскога, професора на препарандији горњо-карловачкој. Тужба је одбијена пошто чињенице у тужби наведене нису ничим доказане. Глибоњски је добио допуст због порушеног здравља до месеца маја. — Одбијен је призив цркв. општине у Борјаду против решења епархијског школ. одбора будимског, којим је наређено да се учитељу Петру Недићу заостала плата код исте општине екузитивним путем истера и наплати. — Одбијен је, због закашњења, призив цркв. одбора меленачког против решења епархијског школ. одбора темишварског у погледу поделе наставе између учитеља Милоша Николића и Симе Монашевића. — Укинито ји решење епархијског школског одбора бачкога, по којем је учитељ Ст. Жекић из Ст. Бечеја

постављен за местног школског управитеља у Петровом-селу, а има се упутити општина да себи бира управитеља из самога места. Исто тако укинута је решење епархиј. школ. одбора бачког у погледу поделе наставе у Петровом Селу, те је нарађено, да у том предмету има местни школски одбор пре свега првостепено расположење учинити. — Професор на жен. препарандији сомборској Св. Дамјановић проглашен је за сталног професора и по том му се урачунавају квинквенали у обзиру службе што ју је у Панчеву на вишој девојачкој школи вршио. — Милану Стојшићу професору учитељске школе у Сомбору урачунате су године службовања и одређен му је према тим годинама први петогодишњи доплатак. — Уважена је поново поднесена и опширно мотивисана молба панчевачке цркв. општине, да се распише нов стечај на упражњена два учитељска места на тамошњој вишој девојачкој школи. — У обзиру молбе управитеља више девојачке школе у Н. Саду, Аркадија Варађанина, да му се урачунају у године службовања и оне године, које је као народни учитељ у В. Кикинди провео и по томе да се ове године за децнал и за мировину имају урачунати — одређена су нека претходна извиђења. — Одбијен је позив у обзиру избора учитеља у Паланци, пошто изабрани има квалификацију, а избор је текао правилно.

На званичну претстаку управе српских учитељских школа сомборских, решено је да се професору Мити Калићу и Св. Дамјановићу, свакоме за два прекобројна часа за ову годину одреди установљена награда од 40 фор. авр. по часу. — Осим тога решено је још више предмета од мање важности.

„С. С.“

НЕКОЛИКО РЕЧИ О ПРЕДАВАЊУ СРПСКЕ ГРАМАТИКЕ.

Пише: Душан Ћурић, осечки учитељ.

(Свршетак.)

3. Потпуно познавање именица.

Учитељ покаже прстом на ученика и пита: Како ти је име? (Мени је име Миленко!) Како теби? (Мени је име Богољуб!) Како теби? (Мени Бошко) и т. д. Каква су то имена? (То су мушка имена.) Како теби име? (Мени је име Милица.) Како теби? (Стојанка.) А како теби? (Зорка) и т. д. Каква су то имена? (То су женска имена.)

Пазите и памтите: Оваке речи показују име мушког или женског лица.

Али пазите децо сад ће те чути да има речи које не показују име лица нпр. сто, столица, орман, скамија, плуг, брана и т. д. ове речи показују имена ствари.

Је су ли те ствари живе? (Те ствари нису живе.) Пазите опет! Сад ћу вам рећи неколико речи које показују име живих ствари т. ј. животиња: лав, овца, вук, јагње, голуб, бик, ждребе, пас, маче, крава, змија, гуштер, кокош, петао, жаба и т. д. Ове речи показују име живих ствари.

Реците ми сад ви сами неколико речи које показују име каквога места нпр. села или града.

Деца погађају. (Учитељ ће пазити да деца добро одговоре.)

Реците ми сад име какве воде, реке или баре!

Ето видите све ове речи које смо изговорили показују у опште имена таквих ствари које можемо видети и опипати.

Пазите и памтите: „Све речи које показују име лица, или какве ствари, или какве реке или каквог места зову се именице“.

Које се речи зову именице? (Именице се зову оне речи које показују име лица, животиња, ствари, река, брда, или градова и села.)

Ајде ми ти Светозаре реци неколико именица које показују имена лица? (Стојан, Милан, Драгутин, Душан, Обрад, Милка, Милсава, Персида, Вида и т. д.) То су особне именице. Још су особне именице: Дунав, Сава, Драва, Тиса, Фрушка Гора, Авала, Земун, Сомбор, Даљ, Карловци, Беч, Гергетег, Крушедо, и т. д. Особне именице се пишу великим почетним писменом.

Но пазите децо да се не збуните сад! Има речи које показују имена ствари које ми не можемо видети нпр.

Можемо ли Бога видети? (Бога не можемо видети.) Реч *Бог* је именица *мислена*.

Ја ћу вам још рећи таквих мислених именица: анђео, рај, дух, здравље, богатство, сиромаштво, жалост, радост, и т. д.

Пазите и памтите! Има још и таквих речи које показују скуп као да их има много нпр. пилићи, гушчад, јањад, ждребад, господа, браћа, властела и т. д. то су скупна имена или збирне именице.

Именица дакле имамо три врсте: општих, мислених и збирних.

4. Разликовање рода код именица.

Учитељ пита: Шта је ово? (Сто) Шта је ово? (Клуна.)
Шта је ово? (Теме.)

Кад си казао: сто, можеш ли рећи *та* сто? (Не могу!)

А можеш рећи: *то* сто? (Не могу.)

А да како мораш рећи? (Морам рећи *тај* сто.)

Кад си казао реч: клупа, можеш ли рећи: тај клупа? (Не могу!) Можеш ли рећи: то клупа? (Не могу!) Да како мораш рећи? (*Та* клупа.)

Кад си казао: теме, можеш ли рећи: тај теме? (Не могу!) Можеш ли рећи: та теме? (Не могу!) А да како мораш рећи? (Морам рећи: *то* теме.)

Пазите и памтите! Која именица мора имати речицу *тај*, то је именица мушког рода, која именица мора имати речицу *та*, то је именица женског рода, а која именица мора имати речицу *то*, то је именица средњег рода.

Колико родова дакле имају именице? (Именице имају три рода: мушки, женски и средњи род.)

Учитељ задаје да ученици погађају сами.

5. Мењање и распознавање именица кроз седам падежа у једнини и у множини.

Пазите децо и слушајте па ће те ме боље разумети! Кад би у школи био само Милета, да ли би могли рећи: да је у школи много ученика? (Кад би у школи био само Милета, не би могли рећи у школи има много ученика.)

Како би онда рекли? (Онда би рекли: у школи је један ученик.)

А да ли је сад само један ученик? (Сад није само један ученик, сад нас има много ученика.)

Пазите! Учитељ нареди да један ученик седи сâм у једној клупи.

Колико ученика седе у првој клупи? (У првој клупи седи један ученик.) Шта си ти Миленко? (Ја сам ученик.) Шта сте ви сви? (Ми смо ученици.) Ето видите децо ову реч: *ученик* рекли сте кад их је много -- *ученици*.

Памтите! Свака се реч може изговорити у једнини или у множини, н. пр.: Ученик — ученици. Учитељ — учитељи. Свештеник — свештеници. Кућа — куће. Зид — зидови. Јунак — јунаци, итд.

Но сад ће те опет чути нешто ново: Ми не говоримо речи увек по једном калупу т. ј. по једном облику, н. пр. некад у говору кажем: добио сам књигу од оца, некад кажем: књигу ми је дао отац, некад кажем: носим књигу оцу, па колико пута можемо променити реч *отац*? То ћу вам рећи. Именицу можемо кроз седам

пута променити, али онда не кажемо: именицу мењамо кроз седам пута, већ онда кажемо: „Именицу мењамо кроз седам падежа.“

Шта можемо чинити с именицама? (Именице можемо мењати кроз седам падежа.)

У колико бројева? (У једном и више броју т. ј. у једнини и у множини.)

Како ће те мењати именице ево ћу вас сад научити:

1. падеж стоји на питање: ко или шта? 2. падеж: кога или чега? 3. падеж: коме или чему? 4. падеж: кога или шта? 5. падеж се мења као да дозиваш еј! или ој! 6. падеж: с ким или с чим? 7. падеж: о коме или о чему?

Сад ћу вам стављати питања, а ви ми мењајте речи:

1. падеж: Ко стоји овде? (ученик). 2. падеж: Од кога си добио књигу? (од ученика.) 3. падеж: Коме носиш књигу? (ученику.) 4. падеж: Кога си видео? (ученика.) 5. падеж: Дозивај га (еј учениче!) 6. падеж: С ким си ишао? (са учеником.) 7. падеж: О коме смо говорили? (о ученику.) Ово је у једнини, а сад ми одговарајте у множини.

Учитељ сам по своме обичају и згодном методу, вежба ученике у мењању именица.

6. Познавање заменица.

Ајде ми реци Милане шта Петар ради? (Петар седи.) Можеш ти рећи то и друкчије, а да не рекнеш Петар седи, не мораш његово име споменути. (Он седи.)

Ето видиш! Реци тако и за Милицу! (Она седи.)

Шта ти радиш? (Ја стојим.)

Како је теби име? (Мени је име Милан.)

Могao си ти рећи за себе твоје име место те речи: *ја* (Милан стојим), али то није нужно. Ти си твоје име заменио са речицом *ја*, а кад си рекао за Перу шта ради, заменио си његово име са речицом *он*.

Сад ја могу рећи теби: Милане стојиш, али нећу тако да кажем, ја ћу ову именицу Милане, заменити са речицом *ти* па онда могу и овако рећи: *ти* стојиш. За једнину можемо рећи: ја, ти, он, а за множину можемо рећи: ми, ви, они. Место именица можемо рећи и ове речице, јер ове речице су cadre заменити именице.

Памтите: Речи које стоје у реченици место именица, а то су оне које замењују именице, зову се заменице.

Шта су дакле ове речи: ја, ти, он, ми, ви, они? (Ове речи су заменице.)

Кад ученици добију јасан појам о заменици, онда им се могу навести просте реченице са примерима у којима ће подмет бити заменица. Онда се тек могу навађати примери, да се ученици упознају са личним, присвојним и показним заменицама.

7. Потпуно познавање придева.

Кажите ми Петре неколико општих именица! (Дрво, секира, плуг, ратар, слуга, господар, цар итд.)

Сад ћу вам ја рећи једну именицу: *ученик*. Да ли сам вам казао какав је ученик? (Нисте.) Милан је ученик. Да ли сам вам сад казао какав је ученик Милан? (Нисте.)

Но па сад ћу вам рећи: „Милан је *вредан* ученик.“ Ето видите децо! Ако хоћемо да дознамо какав је ко, онда морамо са таквом речи рећи као што је ова н. пр. вредан, но ја сам могао рећи: Милан је *лењ* ученик, или Милан је *памеган* ученик, или Милан је *плашљив* ученик, или Милан је *храбар* ученик, итд.

Овакове речи: вредан, лењ, плашљив, храбар, побожан, паметан, добар, рђав, пакостан, злобан — морамо приденути оној именици, за коју хоћемо да кажемо каква је. Оне речи које се придевају именицама и показују каквоћу, зову се *придеви*. Реците ми неколико именица и придените им оваке речи т. ј. додајте им придеве!

8. Разликовање рода код придева и њихово слагање са именицом.

Као што именица мења свој облик при говору и при мењању кроз падеже — исто тако и придев кад се мења са именицом кроз седам падежа мења свој облик, али се мора слагати са именицом.

Ружно би било чути кад би неко рекао: лепа дете, или добро отац, или добар жена. — Ако је именица мушког, онда и придев мора бити мушког рода; ако је именица женског, и придев мора бити женског рода; а ако је именица средњег, и придев мора бити средњег рода.

Ружно би било чути, кад би неко рекао: добар деца, леп јунаци, наша дете, итд. — Ако је именица у једнини, онда и придев мора бити с именицом у једнини; а ако је именица у множини, мора се и придев слагати са именицом у множини.

Ружно би било рећи: добио сам књигу од мој отац, јер ове речи: мој отац, не стоје у 2. падежу.

WWW.UNILIB.RB Запамтите децо ово: „Придеви се морају слагати са имени-
У Н И В Е Р З И Т Е Т С К А В И В Л И О Т Е К А цом у роду, броју и падежу.“

9. Упоређење придева.

Учитељ покаже деци једног ученика па рекне: Овај ученик је добар јер зна *добро* читати. Затим покаже другог па рекне: Овај ученик је бољи јер зна *боље* читати и писати него овај први. Затим покаже трећег ученика па рекне: А овај ученик је најбољи јер све *најбоље* зна. Боље зна и од овог другог ученика.

Затим учитељ покаже деци три ножића или ма какве ствари с којима може показати разлику и поредити у степене, н. пр. дуг, дужи, најдужи; висок, виши, највиши; сладак, слађи, најслађи; оштар, оштрији, најоштрији; дубок, дубљи, најдубљи; узан, ужи, најужи; итд.

Видите ли ви децо шта сам ја радио кад сам што казао за коју ствар? (Ви сте упоређивали.)

Ето видите и придеви се поређују по степенима, и то у три степена. Ево видите: овај нож је оштар, овај је оштрији, а овај трећи је најоштрији.

У првом степену изговарају се придеви овако: добар, лењ, тврд, мекан, лукав, богат, висок, танак, тежак, лак, широк, узан, дубок, итд.

У другом степену поређења изговарају се придеви овако: бољи, љењији, тврђи, мекши, лукавији, богатији, виши, тањи, тежи, лакши, шири, ужи, дубљи.

У трећем степену поређења изговарају се придеви овако: најбољи, најљењији, најтврђи, најмекши, најлукавији, најбогатији, највиши, најтањи, најтежи, најлакши, најшири, најужи, најдубљи.

10. Упознавање бројева.

Учитељ покаже један орах па пита: Колико ораха имам у руци? (Ви имате један орах.)

Бројте до десет. (Један, два, три, четир, пет, шест, — десет.) Бројте све по десет више. (Десет, двадесет, тридесет, четрдесет — сто.)

Изадите из скамије! Ко је први изишао? (Први је изишао Милан.) Ко је други, трећи, четврти? итд.

Пазите и памтите ово: оваке речи: један, два, три, или први, други, трећи, показују нам количину нечега, а те речи које показују количину зову се бројеви.

Бројеви: један, два, три, десет, петнаест, јесу прости; а бројеви: први, други, десети, јесу редни.

11. Познавање глагола.

Ми смо до сад децо научили које се речи зову именице, заменице, придеви, бројеви, а сад ћемо се упознати са још једном врсти речи које се зову глаголи.

Кад хоћу за кога да кажем да нешто ради или трпи, или нити ради нити трпи — онда морам са таком речи моју мисао изрећи, која показује неку радњу; н. пр. *коњ вуче*. Ова реч: *вуче* каже нам да коњ нешто ради. Но ми можемо казати неку радњу са речи која не показује ко ради ни кад ради, н. пр. радити, пливати. Је ли у овим радњама одређено време? (Није.) Зна ли се овде ко ради и кад ради? (Не зна се.)

Памтите: „Оне речи које показују радњу, зову се глаголи.“ Глаголи могу бити одређени и неодређени. Глаголи: певати, читати, бити, сећи, трчати, скакати, ломити, куцати, итд. јесу неодређени.

12. Спрезање глагола у прва три главна времена.

Кад ми за кога кажемо да нешто ради, онда по глаголу познамо, кад и ко ради и колико њих раде. Н. пр. да кажемо да се нешто сад догађа, а догодило се јуче или још и нре, не би било правилно.

Ми сад видимо кроз прозор шта се тамо у дворишту ради. Ено они људи *копају* башту. Да ли ви то разумете као да је јуче то било? (Не! то се сад догађа.)

А шта је јуче свештеник радио? (Јуче је свештеник *служио* у цркви.) Да ли се сад то догађа? (Не! то је било, то је већ прошло.)

Шта ћемо сутра ми радити? (утра ћемо читати, писати и рачунати.) Да ли се то сад догађа? (Не!) Је ли се то већ збило? (Не! то ће се тек збити.)

Пазите дакле: то ће у будуће бити.

Ето дакле, човек може рећи нешто да се догодило сад, а то је *садашње време*; или да се нешто већ догодило, што је прошло, а то је *прошло време*; или да ће се нешто тек догодити, а то је *будуће време*; а ако не знамо ни ко ради ни кад се нешто догађа н. пр. молити, писати, искати дати, то је онда *неодређен начин*

Кад што говорим, могу рећи или за мене да *ја радим*, или за тебе да *ти радиш*, или за неког трећег да *он ради*, баш сад

пред очима нашим. То се онда децо каже: глаголе можемо спр-
зати, и то овако:

I. У једнини:

1. лице: ја читам,
2. лице: ти чичаш,
3. лице: он или она чита.

Овај глагол смо сад спрезали у садашњости.

I. У једнини:

1. лице: ја сам читао,
2. лице: ти си читао,
3. лице: он је читао.

Сад смо спрезали глагол у прошлости.

I. У једнини:

1. лице: ја ћу читати,
2. лице: ти ћеш читати,
3. лице: он ће читати.

Пазите децо! У будућем времену немојте никад рећи у
3-ћем лицу множине н. пр. они ћеду, то није лепо чути, лепше
је рећи они ће читати.

Оволико за сад што сам имао рећи о српској граматници за

III. разр. срп. вероисповедне осн. школе.

У Осеку, 1895. год.

ДР. ФРИДРИХ ДИТЕС.

Рођен 11. (23.) септембра 1829. — Умрљо 3. (15.) маја 1896.

Написао: Јов. Јанко Кнежевић.

3. (15.) маја т. г. испустио је своју племениту душу одлични
не само немачки, но светски педагог Дитес. Смрт Дитесова је тешки
удар за Немце, а не мала је жалост за остале народе просвећеног
света, јер рад Дитесов беше узор, на који се угледаху, кога се
држаху и држе и други народи. И ако је Дитес као Немац тежио
одлучно за народносним образовањем, ипак је у главном био реван
заступник општег образовања, образовања човечанског.... И за Ди-
теса се с правом може рећи, да је као н. пр. Песталоци и Дистер-
вег — Menschenerzieher, васпитач човечанства.

Таковом педагогу ваља и ми да учинимо помена. И наша
малена и развијена педагошка литература имаде много златних
зрнева његових педагошких принципа, за које му морамо, ево сада

бар, да заблагодаримо.... И то како? Покушаћемо у овом нашем најстаријем педагошком листу, да га по животу и делима споменемо, а по сили и могућности слабој нам: како и колико знали будемо.

Пре но што пређемо на живот и рад обилни и значајни, и ваља и опет, и овом приликом да најубедљивије споменемо оно, што смо већ једном јавно рекли: Дитес је чувен, управ рећи светски педагог, кога зна иштује цео културни свет.... Из уверења тврдим: да је његова историја т. ј. живота му и рада *готова* у тој мери, да ће се лако наћи историчар, који ће његова славна дела описати.... И ако се, дакле, може рећи за Дитеса: „Благо оном, ко довијек живи, имао се рашта и родити“, не мање се може рећи и: *Благо њему, јер се родио у народу, који уме да цени људе и рад.* Дитесов је рад оцењен још за живота му. *Оценио га је народ, који уме да цени.*

И тако нама неће бити тешко изнети живот и рад Дитесов. Материјал је готов, те пређимо на ствар, и ако не опширно.*)

Родно место Дитесово је Ирфтерсгрин у Саској. Први педагошки рад му почиње *учитељевањем* на нижим школама, где као практичар ствара план, како да се што боље усаврши. Усавршавање је наставио као ђак и грађански учитељ у Лајпцигу, а доцније као директор и школски саветник у Готи. У то време свог усавршавања одао се Дитес и књижевном раду, с намером, као што сам вели, *да даде педагогији философски, специјално психолошки основ т. ј. да системизује педагошку као науку, да би и педагошка вештина обилније радила и свом лепог циљу стизала.*

Овим нам се јасно каже, да је и Дитес као оран и вољан раденик — педагог био тврдо убеђен, да без *сиреме* нема ни *рада* у овој форми и обиму, како се захтева од правог педагошког рада. Зато се одао на *педагошку науку и њених сложокница*, помоћу којих је тек могуће стварати здраву научну теорију и ову практички извађати. О том нас уверавају његова прва дела: *Das menschliche Bewusstsein* (Човечја свест...) и *Das Ästhetische* (Лепо). У првом се делу бави испитивањем и разјашњењем душевног развића, као и деловима, законима, облицима и продуктима истог, поставља основицу целокупном педагошком раду: теорији и пракси, истиче угледе (примере) интелектуалног и моралног образовања. Једном речи, поставља принципе, без којих не могу бити педагошка наука и вештина. Другим делом већ прелази на основу првог на специ-

*) Види о животу и раду „Н. васпитач“ год. 1893. приликом 15 годишњице Педагогиума од писца ових редака.

јалан рад. Говори о животу и о естетичком образовању. Но ово није заокружена наука о лепом, већ се са естетичког гледишта постављају принципи, који се односе на образовање срца и душе. Ту се психолошка, субјективна страна предмета подробније као објект посматра, што је за учитеље и васпитаче баш главно и за рад сходно.

Таковим принципима, који су и програм даљег рада, отпочео је Дитес свој пространији рад, којег је све то више усавршавала дубока студија разних философских школа, а нарочито Бенскове и Хербартове и љубав према науци педагошкој, која усређава поједине и друштва људска, јер их образује и просвећује. Радећи према тим принципима, излазио је постепено на површину и стицао је све то бољег гласа. У том свом првом и лепом гласу бавећи се у Немачкој написао је још два знатна дела: *Über Religion und relig. Menschenbildung* (О религији и религиозном људском образовању) и *Naturlehre des moralischen und Kunstlehre der moralischen Erziehung* (Наука о природи морала и моралног образовања). У првом ових споменутих дела говори о религији, њеној нужности код људи, особито у образовању. Дитес сматра ону побожност правом, ако је резултат религиозних осећаја — морал. Друго дело је, могло би се рећи, наставак првог, јер у њему расправа даље о моралу са чисто природног гледишта стављајући образовању као радњи за за- даћу, да у њему образује поједине и друштва. *А тај и такови ипосао може да чини само права вештина, што је педагогија и одиста.*

Када је Дитес дошао у Беч, да реорганизира бечки Педагогиум, завод за више учитељско образовање, отпочео је да издаје учбенике као што су: *Grundriss der Erziehungs- und Unterrichtslehre* (г. 1868.), *Geschichte der Erziehungs- und Unterrichtslehre* (г. 1871.), *Praktische Logik* (г. 1871.), *Lehrbuch der Psychologie* (г. 1872.), *Methodik der Volksschule* (г. 1874.) итд. А год. 1878. покренуо је лист „*Paedagogium*“, који је важно као најбољи немачки педагошки лист. Педагогиум је престао излазити баш пред смрт Дитесову.

Посмотримо ли цео рад Дитесов, он је обилан. Аустријске немачке школе, нарочито бечки Педагогиум и ниже школство у Бечу имају у Дитесу свог *организатора*, управ *реорганизатора* у духу нове науке, у савременом духу, који је подигао углед истом школству у тој мери, да је постало узорно школство. Као узор *пед. и философа* истиче се у Педагогици и Дидактици, у педа-

гошким спомоћницама: Психологији, Логици, Етици и Естетици. Поред споменутих дела нарочито је истаћи филозофско дело му: *О моралној слободи* (*Über die sittliche Freiheit*), што је изашло први пут 1860. г., а завршио га расправом о *евдemonизму* (*Eudaimonismus*). Као основ овог испитивања о моралној слободи узима Дитес чињенице морала. Појам моралне природе у човеку обузима читав систем осећаја и нагона, у којима се ствари оцењују као зле и добре. Угодно, неугодно, бол, радост, чежња, страст итд., све су то продукти душевног рада, душе. Све се те појаве развијају на основу *каузалитета* (узрочности), у којем тело игра главну улогу. У телу, управ кроз тело ради *чулност*, који изазива душевна разна стања, тело даље душевне појаве произвађа. Тело је, дакле, орган душе. Од његова строја и покретања у многome зависи и душевни рад. *Слободни душевни рад се састоји у услузи тела духу људском.* Кретин не може никада бити морално слободан. Ко се из рана навикне на уживања ниже врсте, том је чулност покварена, а ова је узрок пороцима, неморалу. *Где се чулно развијање развија како треба, ту се ствара морална свест, које је резултат морална слобода*

Из реченог се види јасно становиште Дитесово у овом погледу. *Моралност индивидуа је, вели Дитес, продукт одношаја, у којима се индивидуум роди и одрасти.* Овим Дитес обара апсолутну моралну слободу не негирајући иначе моралну слободу, које имаде али која се мора образовати свестрано, а најгодније средство су *морални примери, којима треба тако утицати, да се морални принципи претвори у унутарње искуство и уверење.*

У даљем свом разлагању осврћући се на важне филозофске системе, Дитес врло лепо дефинира даље шта је слободна воља: *Морална је воља онда и онде, кад и док човек удешава сам своју вољу и рад према општим моралним примерима.*

На питање: да ли се може постићи слободна воља, одговара Дитес, да може, али завршена не; ова је само као идеал, а не позитиван факт. *Људска морална слобода није метафизичко правило, него је етичка нужда, није то фактум, но је то задаћа живота.*

Дитес се даље истицао свагда као ревни *иборник* школе као установе и учитељског staleжа. Било да је подизао свој глас у ком савременом начелном питању школском, било да је морао коју рећи у којим год друштвеним и политичким приликама — све је то било снажно, убедљиво, одушевљено: за морални и материјални бољитак школа и учитељства. Тај принцип његове борбе

беше увек један, једнак и неизоустљив.... А зашто? Јер се према школи и учитељству још и непрестано мађијски поступа.... И Дитес, тврдо убеђен, да се само борбом нешто постићи може, борио се и **начелно се није уморио до задњег часа живота.** Борбом својом задужио је особито аустријско, специјално бечко учитељство, које ће горко осећати смрт Дитесову. Особито ће осетити, ако се не измире „млађи“ и „старији“ као што се у најновије доба поделише.

А и ми овом знатном педагогу и филозофу, дру Фридриху Дитесу рецимо: *Слава!*

УЧИТЕЉ И ЊЕГОВ ПОЗИВ.

С мађарског.

У старо доба као што се свака породица морала старати за телесно васпитање деце, тако је исто сматрала за своју дужност обучавати децу у науци; свакидашњи хлеб није се давао само телу него и души.

На домаћем огњишту примало је дете прве појмове, без којих прави човек не би могао постојати. Пошто настава не бејаше одељена од васпитања, то родитељски дом уједно бејаше и школа.

Временом родитељи желише, да им деца већи успех постигну у умном погледу, него што они могоше постићи; с друге пак стране различитим новим потребама и захтевима напреднога доба приморани бише родитељи, да ради продужења науке и усавршења у њој, своју децу повере таковим особама, које за тај посао довољно спреме и вештине имађаху.

Тако је поред детета дошао *учитељ*, коме један или више родитеља заједно, уз новчану накнаду предадоше и један део својих дужности и својих права.

У Кини још и данас више породица заједно држе учитеља.

Према томе је учитељ као неки повереник, коме се најдрагоценије, *живо благо* поверава.

Учитељ који правилно схваћа свој позив и који за испуњавање дужности свога звања има не само добре воље него и способности, јесте врло важна особа у друштву; може бити много важнија него за кокову га држе.

Он је видљиви анђео хранитељ малене дечице, душевни вођа народа, његов саветодавац; он је душа школе.

Према томе, једва се и може замислити лепше право и властита, него кокову имају поједине општине или школски одбори,

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

којима је поверено да бирају онога човека, који ће у општини позван бити, да кроз неколико деценија као васпитач и учитељ дела.

Када дакле општина или одбор поставља учитеља, тада на- бавља једног вештог вртара за врт своје младежи, који ће у њему делајући најплеменитије цвеће однеговати.

Ох, када би позвани дубоко познавали велику важност овог озбиљног задатка, и када га не би за неку споредност него као за свету целу сматрали!

Земљоделац човек не поверава ни своју стоку невештом раде- нику; а како би тек могао ко такоме човеку поверити своје дете?

Народ у својем млађем поколењу живи и обнавља се; какво дакле буде оно, таква ће бити и већина целог народа. Цицерон је рекао: Какав би већи и кориснији дар могли пружити репуб- лици, него обучавајући младеж?

С тога је дакле родољубна дужност у школу поставити таковог човека, чији пређашњи живот и прошлост јемчи, да свој задатак познаје, разуме и љуби.

Добар учитељ је благослов, рђав пак клетва за општину.

Када Диогена морски разбојници ухватише и богатом коринт- ском трговцу Кеенијаду продадоше, овај га постави за учитеља своје деце. И толико бејаше с њиме задовољан, да чешће гово- раше својим познаницима: „С овим човеком уселио се добар дух у моју кућу.“

Учење је више корисно и пласменито, него лако и пријатно занимање.

Луј Филип, пре него што ступио беше на француски престо, осам месеци служаше као професор у Reichenau.

Израиљци називаху учење драгоценим *бисером*, који се ничим наплатити не може; називаху га још и биљем које је сам Јехова засадио, и које доноси плодове вечнога живота. Прост народ љуб- љаше прах на коме стајаху ноге научењака и књижевника и уче- ник се за сретног сматраше, када могаше одрешити везе са обуће учитељеве.

Велике су заслуге доброга учитеља; он је остваритељ нада, које родитељи гаје о будућности своје деце. Та будућност лежи у његовим рукама.

Приликом стогодишњице од рођења великог педагога Песта- лоција, његови поштовачи подигоше му споменик са следећим нат- писом: „Овде почива Хенрик Песталоци, спаситељ сиротиње, отац

сирочади, основатељ нове народне школе, васпитач човечанства; човек, хришћанин, грађанин, све за друге — за себе ништа.⁴

Још би много боље чинили исти, да се његових начела придржаваху.

*

Учитељски позив сам по себи јесте леп, важан и достојан сваког поштовања.

У учитељским рукама лежи срећа млађега поколења; будућност народа.

Учитељско звање није занат или начин живота; него је каријера самопрегоревања и поштења. Ни један учитељ нека не сматра своје звање као начин живота на кога га једино нужда принуђава као глумца или војника; јер ако према награди усхте радити, неће далеко дотерати.

Прво треба да прибави своме сталежу оно поштовање, које му по праву припада.

Темистокле је за уходу употребљавао учитеља своје деце, по пореклу перзијанца Сицинија; шиљући га као бегунца у Ксерксов табор. И тај бескарактерни човек готов беше своје сународнике у пропаст одвести, само за то, да би угодни своме господару.

Али ипак учитељ несме бити ни горд и надувен као што беше Аполоније, кога је цар Антоније из Сирије дозвоао, да му повери на васпитање Марка-Аурелија. Кад овај мудрац окружен од својих ученика приспео беше у Рим, Антоније га позове у свој двор. Али му овај грк на кратко поручи: „Ученикова је дужност, потражити свога учитеља!“ Цар му пошаље Марка Аурелија са поруком зар му је тако далек у дуг пут од стана до царског двора према ономе што га је од Халкиса до Рима учинио?

*

Већ Сократ, који и сам бејаше страстан учитељ, назива обучавање божанским послом.

Ако је за и шта, то је за учитељско звање заиста најпотребнија наклоност, позив и љубав.

У учитељском срцу мора бити љубави према деци; младеж му мора бити породица; учитељ мора бити пријатељ деце; он мора бити скроз одушевљен за свето дело коме се посветио. Нека му подстрекачем на вршење дужности не буде слава или корист, него љубав према делу коме се посветио, и пренебрегавањем којег би морао увредити своју природну особину и наклоност.

Данашњим даном је редак учитељ који је прожман љубављу према високом учитељском позиву, изабрао исти за своје занимање. Отуда долази, да се код многих у срцу порађа прв незадовољства, јер у место златних кула наилази на грудве камења и песка. Сваки такав приметно осећа, да би му ми које друго занимање више вредило, него овај учитељски рад, на који воље и позива нема. Чини од беде оно што би радо и срдечно чинити морао, јер нема где главу да склони, опстанак да си осигура. Док љубав и душевна наклоност и позив за извесно звање, улива у човека воље, да с радосћу врши дужности тога звања, дотле се непозвани гост брзо спотакне, јер на сваком кораку нове и нове тешкоће сусрета.

Не можемо доста да препоручимо ономе, који се на овај лепи позив одаје, да прво добро испита себе, да ли је способан бар у неколико заменити родитеље? Врло је тежак овај положај; за њ је потребно много снаге. Из своје унутрашњости мора човек узимати снаге и светим стрпљењем заштићен, хладно мора дочекивати тешкоће, непријатности, борбе и предрасуде, које су од овога звања тако рећи неразводне. Ко преко дана са толико особа има посла, као што има народни учитељ, у тога извор стрпљења никада усахнути несме.

На жалост добар учитељ је редак као бела врана; особито код нас, где се на учитеља врло слаба пажња обраћа. Поред оскудне награде има да се бори са дневним и домаћим бригама, и пошто никога нема ко би га заштићавао, не може ни потребни ауторитет да задобије; а без овога се ни до чега не може доћи. Отуда долази и то, да се врло мали број младића одаје учитељском позиву, који је између свију звања — с обзиром на његову старину — тако рећи последњи.

Рђав учитељ је гробар који сахрањује. Сигурно је зато и Велики Фридрих рђаве војнике волео слати за сосоке учитеље!

Ст. С. И.

ШКОЛСКА ЗГРАДА СА ЗДРАВСТВЕНОГ ГЛЕДИШТА.

Лекција из школске хигијене, написао: Ст. С. Илић, учитељ.

(Свршетак.)

Не мању важност има *величина* школске зграде. При зидању мора се изабрати врло пространо место; школска зграда несме никако бити тескобна, него у њој мора свака и најмања одаја довољно простора имати, обично на свако дете треба рачунати по 3 □ m површине. У тескобним здањима прва је незгода, што

неможе никако бити у довољној количини чистог ваздуха, а и ветрење се на таквом месту врло тешко обавља, те тако искварен ваздух не одилази, те сви они нездрави састојци остају у дворанама и у целој згради, те тиме руше здравље неразвијене дечице. Школско двориште има бити засађено зеленим дрвећем, али ово не сме бити никако близу зидова и прозора, јер прво спречава улазак светлости у одаје, а друго одбијајући од зидова сунчане зраке у топлоту, учини да ови постану влажни. Земљиште школског дворишта најбоље је кад је шљунком посуто, јер су тако дечица при нехотичном паду предохрањена од незгодних и несрећних удара.

У школском дворишту имају се држати лети гимнастична вежбања и игре. А за зимњу гимнастику потребно би било имати засебну грдну дворану, даскама подпођену, која се има сваки дан чистити, добро проветрити и у најбољем реду одржавати. Изузев кугала за јачање, нисмо ни за какве гимнастичне игре на справама.

Добро уређена школска зграда неможе се ни замислити без *школског врта*. Као што су прозори и врата припадности школске дворане које немогу никако изостати, тако је исто и школски врт потребан и користан. Прва је корист од њега, што се помоћу зеленила и биљака у њему подржава у околини школске зграде (разумемо да школски врт има бити тик до школског дворишта) чист ваздух, што је за живот најпотребније. Друго што се ученици радњом у школкем врту физички занимају те тиме само своје здрављу добро чине. Осим тога радњи у врту под надзором учитељевим вежбају се прилежању и вредноћи.

Правац школске зграде одредити се има према местним околностима. Обично школска зграда има окренута бити према сунцу, како би што више светлости и природне топлоте допирало у затворене одаје, Свакако је најбоље окренути прозоре према истоку, али ако би тиме може бити сунчана светлост сметала, то би добро било окренути их мало више према северу, дакле да јој правац буде североисточни. Врло се много пазити има и на то, да лице зграде не буде окренуто према ветровима, који обично у дотичном месту владају.

Материјал за зидање врло много одлучује за ваљаност школ. зграде и захтева пажљив избор. О набијеним шк. зградама нећемо ни да говоримо јер претпостављамо, да се такове више нигде и не подижу. Ако би се може бити и нашло, да их ко

УНИВЕРЗИТЕТСКА
ВИБЛИОТЕКА

www.unilj.rs

подиже, то се на њих има приметити, да су оне топле и сухе, али нису здраве због тога, што су зидови јако збијени, те ваздух кроз њих врло тешко пролази. Школске зграде које се зидају од добро испечене опеке јесу по најбоље, јер су опеке слободне од влаге, те је зграда од ње доста сачувана, а и доста су порозне за пролаз ваздух. Има где зидају зграде и од *камена* (обично кречног) али и то није за препоруку, јер и кречни камен садржи у себи доста водених састојака те је тако зграда изложена влази.

Школска дворана у којој ученици проведу велики део дана учећи и васпитавајући се има бити висока и пространа. На сваког ученика има доћи 1 \square м. Врата кроз која се улази у школску дворану имају бити доста широка, обично 1½ м. с тиме ће се спречити силно гурање, које се догађа често при излазима из школе. У свакој школској дворани има бити довољан број пространих прозора, како би било што више светлости унутри, и како би се могла што боље проветрити. Прозори школски имају бити *двоструки*, и исти морају бити снабдевени са *завесама*, да би се помоћу њих отклонили сунчани зраци, који при читању и писању, ако падају на предмет са кога се чита или на који се пише, јако кваре очи. Боја завеса има бити *зелена*.

Висина школске дворане треба, да је 4—4½ м. Поред тога свака школска дворана безусловно мора бити снабдевена отворима за вентилацију ваздуха, пошто је у затвореној школској дворани, која нема вентилације не само нездраво него и доста опасно седети како за ученике тако и за учитеља; тиме се човек излаже јакој муци, и несвестици. Прозори се несмеју за време предавања отворени држати једно због тога што кроз њих ваздух — често доста хладан — на децу непосредно улази, а друго због уличне дупе и немира који смета успешном току наставе. Између свакога часа потребно је да ученици излазе на 10 м. у двораште, да се мало и свежег ваздуха нагутају, а за то време имају се лети, зими сви прозори отворити и школа добро проветрити. После школске наставе пак имају се прозори отворени држати по неколико часова.

Под школске дворане има се сваки дан најбрижљивије ишчистити, а свакога месеца једанпут, а по потреби и више пута опрати јаким цеђем.

Зидови школске дворане најбоље је да буду отворено-сивастом бојом просто обојени и имају се редовно пајати и од сваке нечистоте брижљиво чувати.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

Памештај школске дворане има бити врло чист. Прах са скамија и столова има се брижљиво чистити.— При седењу пак ученици се имају строго опомињати и навикавати на право седење, да су им прса испупчена а руке увек да држе горе на скамији, никако се пак несме дозволити згурено или криво седење, скрштање руку на прса и легање на скамију. Особито се на то пазити има при писању и цртању.

У зимње доба школска дворана се мора грејати. Данашњим даном има и пећи различитих стројева, али за нас је најбоље употребљавање обичних пећи од каљева, али ни у којем случају од гвожђа. Каљеве пећи задржавају топлоту, а гвоздене на против док у њима гори дотле је сувишна топлота, а чим престане у њима горети исхладе се те уједно и цела дворана, те је услед тога отештано удешавање једнаке температуре. Пећ се никако несме налазити у једном углу дворане јер тиме само њега загрева, него јој је најбоље место преко од прозора на средини зида, те тако своју топлоту равномерно распростире на све стране. Пећи школских дворана никако не треба изнутра грејати, јер се тиме пружа деци оштар нож у руке. Обична топлота школске дворане има бити 16° — 18° C. и то када на противној страни од пећи топломер један од речених степена показује.

Пред школском двораном има се налазити ходник. Ходник има бити затворен прозорима и подпођен лепом и глатком опеком. У њему треба, да су смештени ормари у које ће деца зими своје горње одело и капе, лети односно шешире остављати. Уједно се ту има оставити и јело које ученици за закуску при рекреацији доносе. За штитове од кише такође имају бити начињени наслоњачи. Ходник се зими и за време непогоде може употребити и као игралиште с тога му ширина обично мора бити $3\frac{1}{2}$ —4 м. Обично ходник није потребно грејати, али у случају велике хладноће доста га је загрејати на 10 — 12° C. За време док су ученици у школској дворани имају прозори од ходника отворени бити, да у њега улази свеж ваздух, али када се ученици у њему налазе онда имају сва врата и прозори затворени бити.

Још имамо споменути, ако је школска зграда кућа на бој, има се обратити пажња и на степенице уза које се ученици пењу горе. Ширина степеница има бити 2 — $2\frac{1}{2}$ м. и после сваких 15 степеница препоручује се, да се начини четвороугаони празан простор на коме ће се мања деца, којима је пењање уза степенице уморљиво, одморити моћи.

Никако се несмеју одобрити степенице које се око стуба обавијају, јер мања и слабија, особито пак женска деца могу да добију несвестицу на њима. Поред степеница уза зид има бити утврђена мотка за коју ће се деца при пењању и силажењу прихватити.

За време када влада какова редња или зараза у месту, обично су школе распуштене. Пошто иста пређе, ради предохране од сваке опасности потребно је школске дворане, ходнике и у опште све стаје у које ученици улазе, дезинфицирати. И то подове добро врелим цеђем испрати, школске намештаје и довратке топлим водом опрати, зидове окречити или обојадисати и ваздух са хлором добро прочистити. С тиме ће се школске дворане савршено очистити, и моћи ће се у њих без опасности одлазити.

На завршетку приметити нам је, да овде нисмо изложили све ситнице на које се имати бодро пазити при зидању школских зграда. Ако се буде само и на ово овде речено пазило, мање ће бити слабуњавог и незрелог подмлатка коме су до сада много доприносиле и неспретне школске зграде. Из свега до сада реченога јасно је и то, да се за школу никако несмеју изнајмљивати приватне куће, које за породичну употребу могу бити најспретније, али зато, да захтевима школске зграде нимало не одговарају. — Ко хоће да му омладина буде на високом ступњу душевног здравља т. ј. знања и науке, тај мора особито пазити и на телесно здравље њено, јер заиста је истинита она стара пословица: „*Mens sana in corpore sano.*“

У Сомбору, 4. новембра 1895. г.

НЕКРОЛОГ.

† *Радмио Токин* учитељ у В. Маргити, преселио се у вечност у Вршцу код своје ојађене матере лицем на св. велики петак 22. марта т. г. после дужег боловања од несрећне болести сушице. Покојник је родом из Вршца. По свршеним претходним наукама ступио је био 1892/93. шк. године у сомборску српску учитељску школу, где је 1895. год. и за учитеља оспособљен. Учитељевао је кратко време у В. Маргити, но несрећна болест не даде му, да продужи учитељски рад који тек започео беше, него га у 22. години живота у гроб опреми. Био је даровит младић особито пак у музици. — Сахрањен је уз многобројно саучешће вршачког грађанства на велику суботу, а опроштајно слово на опелу држао му је г. В. Димитријевић бележник конси-
И.

† *Емилија Петровићева* отлична приправница српске учитељске школе сомборске кћи недавно преминулога умировљенога српског учитеља ченђанског Симеона Петровића, после дугог и тешког боловања преселила се у вечност код своје сестре и матере у Ср. Карловцима 27. априла т. г. а сахрањена је уз саучешће учитељства и грађанства у недељу 28. априла т. г.

† *Александар Рајковић* управљајући учитељ српских народних вероисповедних школа у Сремским Карловцима и члан архиђијецезалног школског одбора, после дужег тешког боловања преселио се у вечност у недељу 5. маја о. г. покојник је више од 30 година служио као учитељ и био је са своје тачности и савестног одривљања учитељских дужности веома поштован. Сахрањен је 6. маја уз велико саучешће свештенства и грађанства карловачког. На опелу у саборној цркви опростио се с покојником у име учитељства г. Јосифовић умировљени учитељ. Нека је вечна успомена савестном старом трудбенику на пољу школства српског!

† *Константин Давидовић* велезаслужни православни свештеник и парох у Х. М. Вашархељу, после дужег и тешког боловања преселио се у вечност уочи Духова 11. маја, а сарањен је уз велико саучешће други дан Духова 13. маја после подне. Покојник је рођен 1829. године у Х. М. Вашархељу, био је син тамошњег свештеника; свршио је гимназију и филозофију у истом месту, св. богословију у Карловцима а после тога српску учитељску школу у Сомбору 1856. године са отличним успехом. На скоро затим рукоположен је за ђакона и свештеника и пристављен као помоћник отцу свом у Вашархељу где је потом и остао као парох. Служио је светој цркви као свештеник 40 година најревносније. Богослужење је одривљао на славенском, грчком и романском језику, а проповедао је по местној потреби на мађарском језику пошто сви православни становници у том месту мађарски говоре. Проповеди његове у цркви и при укупима радо су слушали и иновјерни становници вашархељски, код којих је велико поштовање као и код својих верних уживао. Био је добар Србин, научен човек и отличан свештеник и бранилац св. православља. Њега оплакује верна супруга госпођа Емилија рођена Зубковићева и јединац син Александар свршени правник и званичник, многобројна родбина, пријатељи и поштоватељи његових врлина. Нека је „Вјечнаја памјат“ овом савестном трудбенику у винограду Господњем!

Мир праху њиховом! Вјечна им памјат!

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Званично прегледање школа. Заменик гл. школ. референта Н. Ђ. Вукићевић званично је прегледао православне српске вероисповедне школе у архи-ђијецези од 28. априла до 7. маја т. г., том приликом је посетио и вероисповедну школу у Ст. Бановци.

Промена код земаљске владе у Загребу. Досадањи оделни предстојник земаљске владе за богочаст и наставу г. др. Исидор Кршњави на његову сопствену молбу, превишњим краљевским решењем стављен је, у мир, а на његово место превишњим решењем постављен је кр. надоветник г. Отон Крајчовић Илочки.

Педагошки семинар. У летњем семестру ове школске године отвара се при загребачком свеучилишту педагошки семинар за слушаоце филозофског факултета. Похвална новина.

Преустројење учитељске школе и богословије у Београду. Према донешеном закону у народној скупштини који је и краљ потврдио, преустројиће се учитељска школа у Београду. Једна од главних промена је и та, што ће учење трајати четири године. — Такође је потврђен закон и о преустројењу Богословије, која ће тако преустројена имати девет разреда, а примаће ученике из трећег разреда гимназије. У нижим разредима добијаће ученици гимназијску наставу, али ће се врло велика пажња обратити на учење науке вере, којој се данашњим даном на велику жалост и штету у гимназијама врло слаба пажња обраћа.

Женска учитељска школа у Београду. У Србији су се досада спремале женскиње за учитељски позив у тако званим вишим женским школама. Сада је пак закључком народне скупштине решено, да се у Београду оснује женска учитељска школа, која ће тако бити трећа у Српству. Програм исте школе биће исти што и за мушке школе исте врсте, једино ће се у њ ставити женски ручни рад.

Градски наставни заводи у Будимпешти. У Будимпешти има две градеке реалке са 1,201 учеником и 40 наставника. Три више трговачке школе са 911 ученика и 39 наставника. Једна градека обртничка пртачка школа са 895 ученика и 16 наставника. Шест мушких грађанских школа са 2,275 ученика и 73 наставника. Десет женских грађанских школа са 3,888 ученица и 125 наставника. Шестдесет и седам основних школа са 42,977 ученика и 869 наставника. Три школе за трговачке шегрте са 705 ученика и 22 наставника. Двадесет и две школе за занатлијске шегрте са 3,905 ученика и 193 наставника. Ово су оне школе које се издржавају из градских прихода. У њима дакле има свега 1,146 разреда са 61,109 ученика и ученица и 1,402 наставника. Трошак за све то без инвестиција износи 2,435.576 форината. — Ово је све по најновијој статистици. „Шк Вј.“

Основне школе у Лондону. Основне школе у Лондону похађа око 750,000 деце, а делају у њима 12,000 које мушких које женских учитељских снага. Знатан контингент од ових добија васпитање и наставу у вероисповедним школама (230,000), до 20,000 њих обучавају се приватним путем а остали полазе јавне основе школе.

Српска деца песнику чика Љ. П. Ненадовићу. Читамо у „Народној Школи“ ово: У *Бранковини* (окр. ваљевски) месту где је рођен и сахрањен наш неумрли песник пок. Љуба П. Ненадовић, образован је ових дана „*бачки одбор*“ у цели прикупљања новаца за подизање споменика великом покојнику. У одбору је председник г. Дим. Ј. Соколовић а пословођа гђца Л. Лазаревићева, наставници тамошње осн. школе, благајник је преч. г. С. Д. Петровић свештеник, а чланови су одбора 10 ученика основне школе. Прилози за споменик прикупљаће се од српске деце коју је чика Љуба миловао и песме им певао. Замисао и правила за ову цел' одобрио је и г. министар просвете.

Образовање учитеља и учитељица у Румунији. За образовање учитеља и учитељица постоје у Румунији *нормалне школе* (scole normale) које се деле на четири врсте: за сеоске учитеље и сеоске учитељице, за градске учитеље и за градске учитељице. Лица, која нису румунске народности не пуштају се

у нормалне школе. Нормалне школе за учитеље уређене су по војнички, а помоћник управитеља је војник. Нормална школа за сеоске учитеље траје пет година, а последња је година одређена само за педагошке учитељске вештине. У ту се школу примају деца, који су свршили вишу основну школу, а ти су обично стари 14 до 15 година. За образовање градских учитеља постоји једна нормална школа у Букарешту. За учитељице постоје женски заводи у Букарешту, Јашуи Крајови. У нормалне школе за градске учитеље примају се ученици који су свршили три разреда гимназије. По свршеном школовању полаже се усмени и писмени испит и држе два практична предавања. Писмени испити држе се под надзором једног званичног лица из министарства просвете. Сваки мора да буде после испита три године кандидат, а онда мора полагаати још један завршни испит, који се састоји из једног саставка са задатом темом и једног практичног предавања. Учители, који добију потпуну сведоџбу о свршеном школовању у учитељској школи ослобађају се од војене службе. Законом су надаље уведени и учитељски зборови као обавезни за сваког учитеља. Ови зборови трају најмање по 10 дана. У мешовитим школама може настављати само учитељ. Ако треба на таковој школи више учитељских лица, онда могу то бити само сестра, жена или кћи учитеља. Плата привремених учитеља је 656 франака, а сталног учитеља 1080 франака, која се сваке пете године повишава.

Учитељски збор. Српски православни учитељски збор арадеког среза, држао је 15-ог (27-ог) маја т. г., у Т. Кањижи у срп. правосл. осн. школи (пре подне у 9 сах.) VIII. редовну седницу са следећим распоредом: I. Извештај председников. II. Извештај о стању благајне. III. Предавање: 1. „Радња са десетичним разломцима“ у IV. разр. осн. школе, у сва 4 вида с употребом нове мере и новог новца. Предаје Ђуца Зорка Мајска (Оросламош). 2. „Учење писања“, малих писмена по диктирању. Предаје Г. Радивој Тополац (Сирин). 3. „Мане и недостатци“, који гате редован развој нашем учитељству у напреднијем духу. *** 4. Одређење, оних расправљених тема у ово српском учитељском збору, које ће се на расправљање у епарх. учитељ. збору, као ширем кругу изнети, да би се резолуција истих, на надлежно извиђење расмотрене и евентуално одобрење Високог Сл. Школ. Савету поднети могла. 5. Избор изасланика у седницу епарх. учитељског збора. IV. Куљење чланарине. V. Одређење дневног реда и места за идући збор.

РАЗНО.

Избор епископа. Св. Синод Митрополије карловачке држан је 6. маја и следећих дана т. г. У својим седницама изабрао је за епископа вршачког високопречасног господина архимандрита *Гиврила Змејановића* досадањег патр. мандатара исте дијецезе.

Милениум. Познато је добро нашим врлоштованим читаоцима, да краљевина Угарска о. г. слави хиљадугодишњицу свога опстанка. Из тога узрока приређена је у престоници Будимпешти величанствена изложба а уједно и по свима крајевима ове државе прославља се хиљадугодишњица. — Према наредби в. сл. Школског Савета и епарх. школ. одбора бачког прослављена је та хиљадугодишњица и у свима православним српским школама у ужој краљевини Угарској 27. априла (9. маја) т. г. Реченога дана по претходном свечаном благодарењу у св. ђурђевском храму одржана је школска миленарна светковина и овде у Сомбору. Иста светковина била је у дворишту велике зграде општинске која је зеленим грањем окићена била. Светковина је била заједничка како за више тако и ниже српске просветне заводе овдашње. Од стране свештенства присуствовао је као изасланик преч. г.

ереј Милутин Гавриловић; од градског поглаварства благ. г. Јулије Шлагетер; градоначелник од кр. држ. школ. надзорништва благ. г. Никазије Греф кр. шк. надзорник и доста отмених гостију. Светковина је обављена по следећем програму: 1. „*Воскресење твоје*“ појао је мешовити лик приправнички. 2. *Предавање из отачаствене Угарске повесице* о постанку и развоју Угарске државе, држао је Никола Ћ. Вукићевић управитељ свих српских просветних завода сомборских. 3. *Проглас (Szózat)* од М. Верешмартија посрбио М. Поповић, красославио је Душан Живић приправник II. разреда 4. *Домовини* певале су приправнице и ученице в. дев. школе. 5. *Војводи Сибџанин Јанко* од Андрије Качића-Миошића, красословио је Константин Златанов приправник II. разреда. 6. *Hunyady* од Цуцора, декламовала је Даница Лесковац ученица в. дев. школе. 7. *Мајка краља Матије* од Ј. Арања посрбио М. Поповић, деклемовао је Стеван Ђурђевић ученик IV. разреда основне школе. 8. *Делење тлжжевних наград.* Дарови Његове Светости патријарха *Георгија* и в. сл. Школског Савета. 9. *Завршна реч* управитељева учећој се младежи. 10. „Спаси Господи људи Твоја“ појао је приправнички лик. И.

Дарови „Школскога Листа“. Уважени господин Иван М. Поповић српски учитељ у Сентомашу (Србобрану) скупио је претплату за наш лист од родољубивих грађана тамошњих, под условом да се за ту претплату шаље лист наш школама српским у разним и у најудаљенијим крајевима српства. Имена родољубивих претплатника са назначењем куда се лист као њихов поклон шаље стављамо овде ради угледа и другим српским родољубима. — Као дар г. Милутина Везилића добија „Шк. Лист“ школа српска у Турн-Северину (Румунија). Као дар г. Божидара Продановића шаље се лист српској школи у Мађар-Бољу, у будимској дијецези. Као дар г. Лазара Гаванског шаље се лист српској школи у Приштини (Ст. Србија). Као дар г. Неце Дунђерског шаље се лист српској школи у Кишфалуби у будимској дијецези. Као дар сл. политичне општине сентомашке шаље се лист српској школи у Сентомашу. Као дар г. Симеона Шијачића шаље се лист српској школи у Дарди у будимској дијецези. Као дар г. Вељка Каћанског шаље се лист српској школи у Пећи у Ст. Србији. Као дар сентомашке православне српске црквене општине шаље се лист православној богословији у Призрену и српској школи у Скопљу. Из закладе Васе пл. Николића шаље се лист српској школи у Кратову. На послетку као дар ревнога скупитеља шаље се лист на дар школи у Пријеполу и православној богословији на Цетињу. У име обдарених школа, редакција овога листа изриче родољубивим добротворима и скупитељу овим најердачнију благодарност. Маленим даром чине се велике услуге целом народу. Живели!

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— У *Мољу* тражи се учитељ. Плата је 210 фор.; 91 фор у име свог и школског огрева; 20 фор. за повторну школу; 10 фор. 50 нов. за чишћење школе; 10 фор. као пашал и 20 ланаца (а 2200[□]) оранице на коју све терете политичка општина сноси; слободан стан с вртом.

— У *Меленци* тражи се учитељица за предградеку школу. Плата је 500 фор., слободан стан са вртом и огрев. Рок до 1. јуна.

— У *Меленци* тражи се учитељ за предградеку школу. Плата је 500 фор., слободан стан са вртом и огрев. Рок до 1. јуна.

— У *Мађарском Чанаду* тражи се учитељ за шесторазредну мешовиту школу. Плата је 200 фор. и 13½ кат. југара земље на коју учитељ терете сноси; за перовођство 20 фор., за повторну школу 40 фор., за дрва 10 фор. и сламе колико треба и слободан стан с вртом. Рок до св. Илије (20. јула).

Издаје и уређује: **НИКОЛА Ћ. ВУКИЋЕВИЋ.**

Штампарија Ф. БИТЕРМАНА И СИНА у Сомбору.